

УДК 355.2(477)

Валерій Сокурєнко,*докт. юрид. наук, доцент, ректор
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ В УКРАЇНІ

У статті викладено результати системного дослідження заходів організації оборони та запропоновано класифікацію останніх, таких як мобілізація та мобілізаційна підготовка. Досліджено елементи, з яких складається організація оборони. Окреслено причини, які мають негативний вплив на стан оборони в державі, та запропоновані шляхи їх усунення.

Ключові слова: оборона, організація оборони, заходи організації оборони, мобілізація, мобілізаційна підготовка, територіальна оборона, цивільний захист, класифікація.

Постановка проблеми. Стаття 3 Конституції України визначає, що життя та здоров'я людини і громадянина є найвищою цінністю держави. Права та законні інтереси особи потребують особливого захисту з боку суб'єктів владних повноважень, передусім в адміністративно-політичній сфері, однією зі складових частин якої є сфера оборони.

Зараз в Україні сфера оборони значно реформується, однак ще не відповідає вимогам сьогодення; сучасні проблеми та виклики, що виникають у сфері оборони, вимагають принципово нових, науково обґрунтованих підходів до формування воєнної організації держави, пошуку ефективніших шляхів і механізмів захисту національних інтересів від реальних і потенційних загроз воєнного характеру.

Стан дослідження. Окремі проблеми щодо організації оборони в Україні на протязі досить довгого часу були предметом розгляду багатьох вчених: С.П. Гнезділова, В.В. Говорухи, О.І. Затинайко, В.О. Косєвцова, О.М. Малюти, О.М. Мельника, В.А. Овчаренко, В.С. Ржевської, В.М. Сєліванова, Т.А. Стукаліна, В.П. Шкідченко та інших. Водночас зазначене питання комплексно не розглядалося, а тому деякі його аспекти залишилися поза увагою та не були висвітлені на належному рівні, а отже, потребують додаткового системного дослідження для удосконалення організації оборони держави.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні організаційних аспектів національної оборони та заходів з її організації, визначенні основних елементів (частин), з яких безпосередньо складається організація оборони, а також дослідження сучасного стану організації оборони.

Виклад основного матеріалу. Основним Законом, що встановлює засади оборони України, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони, є Закон України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. Стаття 2 цього Закону визначає, що оборона України

базується на готовності та здатності органів державної влади, усіх ланок воєнної організації України, органів місцевого самоврядування, єдиної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення, за необхідності, з мирного на воєнний стан та відсічі збройній агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони [1].

Відповідно до п. 21 Воєнної доктрини України головною метою підготовки держави до збройного захисту національних інтересів є досягнення рівня обороноздатності, достатнього для стримування інших держав від застосування воєнної сили проти України, а в разі воєнного конфлікту – для оперативного і злагодженого переходу держави з мирного на воєнний стан і відсічі збройній агресії, ліквідації (локалізації, нейтралізації) збройного конфлікту, територіальної оборони й цивільного захисту України [2].

Під обороноздатністю держави розуміється здатність держави до захисту в разі збройної агресії або збройного конфлікту, яка складається з матеріальних і духовних елементів і є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації. Досягнення необхідного рівня обороноздатності держави здійснюється шляхом формування і реалізації воєнно-економічної, військово-промислової та військово-технічної політики (не будемо детально розглядати сутність зазначених видів військової політики, оскільки це питання іншої статті).

Законодавець хоча чітко і не визначає заходи, спрямовані на організацію оборони в Україні, однак називає пріоритетні напрями в організації оборони, а саме:

– удосконалення системи управління підготовки держави до збройного захисту національних інтересів на основі своєчасного виявлення, аналізу та наукового прогнозування воєнно-політичних ризиків, викликів і загрози застосування воєнної сили проти України;

– удосконалення функцій, завдань військових формувань та органів спеціального призначення відповідно до принципу оборонної достатності, оптимізація їх кількісно-якісних параметрів;

– ефективне застосування системи кадрового забезпечення централізованого типу, вдосконалення системи здійснення добору кадрів і комплектування військових формувань та органів спеціального призначення у процесі їх професіоналізації;

– підвищення ефективності військово-патріотичного виховання громадян України, забезпечення престижу військової служби, удосконалення системи життєзабезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань;

– підвищення оперативних і бойових (спеціальних) можливостей Збройних Сил України та інших військових формувань шляхом оснащення їх відновленими, модернізованими і новими системами озброєння, військової та спеціальної техніки, підтримання на належному рівні боєздатності, мобілізаційної та бойової готовності;

– модернізація системи мобілізаційної підготовки держави відповідно до проведених реформ та економічних можливостей;

– виконання державних цільових програм реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу, розвиток його наукового, науково-технічного та виробничого потенціалу шляхом стимулювання фундаментальних і пошукових досліджень в інтересах забезпечення обороноздатності держави, створення наукоємної високотехнологічної продукції військового та подвійного призначення з урахуванням необхідності забезпечення раціонального балансу між міжнародною кооперацією, експортом озброєнь і державним оборонним замовленням;

– визначення і формування раціональних обсягів непорушних та мобілізаційних запасів, необхідних для забезпечення дій (діяльності) військових формувань та органів спеціального призначення і функціонування національної економіки в особливий період;

– розвиток інфраструктури регіонів з урахуванням потреб підготовки території держави до оборони.

Зазначені напрями більш детально розкрито в Законі України «Про оборону України», у якому визначено заходи, спрямовані на організацію оборони в Україні, а саме:

– прогнозування та оцінка воєнної небезпеки і воєнної загрози;

– проведення розвідувальної та інформаційно-аналітичної діяльності в інтересах підготовки держави до оборони;

– здійснення заходів у зовнішньополітичній сфері, спрямованих на запобігання збройному конфлікту та відсіч збройній агресії;

– формування та реалізація воєнної, воєнно-економічної, військово-технічної та військово-промислової політики держави;

– удосконалення структури, уточнення завдань і функцій Збройних Сил України й інших військових формувань, забезпечення необхідної чисельності їхнього особового складу, а також їх розвиток, підготовка та підтримання на належному рівні боєздатності, бойової та мобілізаційної готовності до оборони держави, планування їх застосування;

– розвиток військово-промислового комплексу, створення сприятливих умов для мобілізаційного розгортання галузей національної економіки з метою виробництва озброєння, військової техніки та майна в необхідних обсягах;

– забезпечення на особливий період оперативно-рятувальної служби цивільного захисту підготовленими кадрами, рятувальною та іншою технікою, продовольством, речовим майном, іншими матеріальними та фінансовими ресурсами;

– забезпечення готовності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту до виконання завдань цивільного захисту в особливий період;

– забезпечення Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів підготовленими кадрами, озброєнням, військовою та іншою технікою, продовольством, речовим майном, іншими матеріальними та фінансовими ресурсами;

– розвиток військово-технічного співробітництва з іншими державами з метою забезпечення Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів озброєнням, військовою технікою і майном, які не виробляються в Україні;

– підготовка національної економіки, території, органів державної влади, органів військового управління, органів місцевого самоврядування, а також населення до дій в особливий період;

– створення державного матеріального резерву та резервних фондів грошових коштів;

– забезпечення охорони державного кордону України;

– військово-патріотичне виховання громадян України, підготовка молоді до служби в Збройних Силах України, забезпечення престижу військової служби;

– забезпечення розвитку воєнної науки, формування науково-технічного і технологічного набутку для створення високоефективних засобів збройної боротьби;

– захист інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, створення розвинутої інфраструктури в інформаційній сфері;

– забезпечення відкритого та демократичного цивільного контролю у сфері оборони в порядку, визначеному законодавством, та дотримання вимог щодо збереження державної таємниці;

– інші заходи, що впливають на стан обороноздатності держави [1].

Усі вищезазначені заходи стосуються організації оборони на території України виключно в мирний час. Однак оскільки поняття «оборона» пов'язано насамперед із захистом територіальної цілісності країни від зовнішньої збройної агресії, то законодавством передбачено й низку заходів, що застосовуються в разі безпосередньої збройної агресії з боку іншої держави чи групи держав або загрози нападу на Украї-

ну, Президент України приймає рішення про загальну або часткову мобілізацію, введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, а також вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни. Законодавець розглядає збройну агресію як застосування збройної сили проти України з боку іншої держави (групи держав). Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій:

– вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України;

– блокада портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав;

– напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України;

– засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних або нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування збройної сили проти України, які мають настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим в абзацах п'ятому – сьомому цієї статті діям, у тому числі значна участь третьої держави в таких діях;

– дії іншої держави (держав), яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження третьої держави, використовувалася цією третьою державою (державами) для вчинення дій, зазначених в абзацах п'ятому – восьмому ст. 1 Закону України «Про оборону України».

Відповідно до вказаного Закону воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Для здійснення режиму воєнного стану можуть створюватися спеціальні державні органи, а існуючі державні органи набувають особливих повноважень. Так, згідно зі ст. 8 Закону України «Про оборону України» для забезпечення стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами в особливий період (період функціонування органів державної влади та воєнної організації держави, а також галузей національної економіки, підприємств, установ та організацій, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім ці-

льової, що проводиться з метою ліквідації наслідків стихійного лиха, аварій та катастроф, що сталися в мирний час) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій) може створюватися Ставка Верховного Головнокомандувача як вищий колегіальний орган воєнного керівництва обороною держави у цей період. Генеральний штаб Збройних Сил України стає робочим органом Ставки Верховного Головнокомандувача. В умовах воєнного стану можуть передбачатися окремі обмеження прав і свобод громадян із зазначенням меж і термінів їхньої дії. Щодо дипломатичних стосунків, то стан війни означає припинення з державою (групою держав) мирних відносин з моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій до закінчення воєнних дій чи до укладення між ними мирного договору.

З моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій настає воєнний час, який закінчується в день і час припинення стану війни.

З поняттям «воєнний час» у деяких нормативно-правових актах пов'язано низку правових наслідків. Так, зокрема, у пункті 2 ст. 37 Закону України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 р. зазначено, що у воєнний час для військовозобов'язаних і призовників встановлюються правообмеження щодо самовільного виїзду (без дозволу районного (міського) військового комісаріату) з місця постійного проживання [3]. У ст. ст. 89–92 «Положення про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців», затвердженого Указом Президента України від 7 листопада 2001 р. № 1053/2001, встановлюється особливий порядок щодо поповнення офіцерського складу, присвоєння військових звань та просування по службі [4].

Законом України «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», а також цілою низкою підзаконних нормативно-правових актів визначаються такі заходи з організації оборони, як мобілізаційна підготовка та мобілізація.

Відповідно до вітчизняного законодавства, мобілізаційна підготовка в Україні – це комплекс організаційних, політичних, економічних, фінансових, соціальних, правових і спеціальних заходів, які здійснюються в мирний час з метою підготовки органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, органів і сил Цивільного захисту України, галузей національної економіки, підприємств, установ і організацій для своєчасного й організованого проведення мобілізації та задоволення потреб оборони держави в особливий період [5].

Реалізація заходів з проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації безпосередньо пов'язується із встановленням загального

військового обов'язку громадян України і військово-транспортного обов'язку. Відповідно до ст. 65 Конституції України, «Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України», а згідно зі ст. 1 Закону України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу», загальний військовий обов'язок встановлюється з метою забезпечення комплектування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також підготовки населення до захисту України [5; 3]. Стаття 7 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» визначає зміст військово-транспортного обов'язку, метою встановлення якого є забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань на період мобілізації та у воєнний час транспортними засобами і поширюється на центральні й місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи й організації, у тому числі на залізниці, порти, пристані, аеропорти, нафтобази, автозаправні станції дорожнього господарства та інші підприємства, установи й організації, які забезпечують експлуатацію транспортних засобів, а також на громадян – власників транспортних засобів [6].

Відповідно до положень вітчизняного законодавства щодо визначення обороноздатності країни до складових частин організації оборони в Україні належать територіальна оборона та цивільний захист.

Згідно з третім розділом Закону України «Про оборону», територіальна оборона України є системою загальнодержавних воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період із завданнями:

- а) охорони та захисту державного кордону;
- б) забезпечення умов для надійного функціонування органів державної влади, органів військового управління, стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил);
- в) охорони та оборони важливих об'єктів і комунікацій;
- г) боротьби з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями агресора та антидержавними незаконно утвореними озброєними формуваннями;
- г) підтримання правового режиму воєнного стану.

Територіальну оборону на всій території України організовує Генеральний штаб Збройних Сил України, на території Автономної Республіки Крим, областей, у містах Києві та Севастополі – відповідно Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації в межах своїх повноважень. Безпосереднє керівництво територіальною обороною держави здійснює начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України.

До виконання завдань територіальної оборони в межах їх повноважень залучаються Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до законів України, органи внутрішніх справ, підрозділи Держав-

ної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України й відповідні правоохоронні органи.

Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, території, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, а ст. 4 Кодексу визначає, що цивільний захист – це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період [7]. Відповідно до пункту 24 ст. 2 цього Кодексу, надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності, які, залежно від характеру походження подій, класифікуються на надзвичайні ситуації техногенного характеру, природного характеру, соціальні та воєнні.

Отже, цивільний захист стосується сфери оборони виключно із запровадженням особливого періоду в Україні, а також при виникненні надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Тому з урахуванням положень законодавства, що регулює питання у сфері оборони та цивільного захисту, вважаємо, що цивільний захист як окрема складова частина не входить до системи заходів, що стосуються організації оборони в Україні.

На думку фахівців і науковців Центру воєнної політики та політики безпеки, публічне адміністрування у сфері забезпечення воєнної безпеки є неефективним у зв'язку з недостатнім науковим обґрунтуванням та незадовільною координацією дій компонентів сектору безпеки та Воєнної організації держави, яка обумовлена відсутністю чіткого управління ними, безсистемністю та хаотичністю більшості процесів, що відбуваються в цій сфері діяльності, недостатнім нормативно-правовим, організаційним, науково-методичним, інформаційно-аналітичним та ресурсним забезпеченням тощо [8].

До головних причин, які негативно впливають на процес формування Воєнної організації, належать:

– існування правових розбіжностей в українському законодавстві, які породжують плутанину під час визначення функцій, завдань та повноважень структурних ланок Воєнної організації держави;

– непослідовність і недостатня наукова обґрунтованість побудови Воєнної організації;

– незадовільна координація та взаємоузгодженість дій компонентів системи Воєнної організації;

– відсутність чіткого управління у сфері оборони;

– безсистемність та хаотичність більшості процесів, що відбуваються у сфері оборони.

Для вирішення цих проблем, на наш погляд, необхідно усунути цю невідповідність шляхом внесення певних змін до Конституції України та низки законодавчих актів України щодо чіткого визначення поняття «Воєнна організація держави», а також порядку, функцій, завдань та узгодженості діяльності складових частин воєнної організації України.

Таким чином, воєнну організацію держави в загальному вигляді можна визначити як базовий елемент системи воєнної безпеки, утворений сукупністю органів публічного управління військовим і військово-технічним будівництвом, оборонно-промислового і наукового комплексів держави, військових формувань та органів, призначених для виконання завдань воєнної безпеки, що містить нормативно-правову базу, яка визначає функції, права, обов'язки і взаємозв'язки усіх елементів воєнної організації. Пропонуємо таке законодавче закріплення поняття «воєнна організація держави»: **воєнна організація держави** – це охоплена єдиним керівництвом складна, багатопірівнева структура, що складається з органів державної влади, військових формувань та інших силових структур, утворених відповідно до Конституції та законів України, діяльність яких ґрунтується на системі загальнодержавних, воєнних та спеціальних заходів і призначена для захисту національних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз в умовах виникнення воєнних конфліктів; здійснення правоохоронної діяльності та захисту населення у випадках надзвичайних ситуацій в особливих умовах функціонування держави, а також можливих проявів терористичної та диверсійної діяльності.

Відповідно до законодавчого визначення поняття «оборона», заходи, що спрямовані на організацію оборони, можна класифікувати на такі основні групи: політичні, економічні, соціальні, воєнні, правові та інші, що також належать до сфери оборони.

Політичні заходи, що пов'язані з організацією оборони, містять:

– прогнозування й оцінку воєнної небезпеки та воєнної загрози;

– розроблення основних напрямів військової політики і та положень Воєнної доктрини України;

– здійснення заходів у зовнішньополітичній сфері, спрямованих на запобігання збройному конфлікту;

– міжнародне співробітництво з метою колективної безпеки та спільної оборони;

– введення воєнного стану;

– оголошення стану війни;

– координацію діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування в оборонній сфері.

Економічні заходи, що пов'язані з організацією оборони, передбачають:

– фінансування коштів на потреби оборони та діяльності Збройних Сил України, інших військових формувань, а також контроль за їх витратами;

– забезпечення функціонування та удосконалення системи управління Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями й органами;

– розвиток військово-промислового комплексу, створення сприятливих умов для мобілізаційного розгортання галузей національної економіки з метою виробництва озброєння, військової техніки та майна в необхідних обсягах;

– забезпечення Збройних Сил України, інших військових формувань, створених відповідно до законів України, та правоохоронних органів підготовленими кадрами, озброєнням, військовою та іншою технікою, продовольством, речовим майном, іншими матеріальними й фінансовими ресурсами;

– створення державного матеріального резерву та резервних фондів грошових коштів;

– захист інформаційного простору України.

Соціальні заходи щодо організації оборони містять у собі визначення соціального статусу військовослужбовців і надання їм, а також громадянам, звільненим з військової служби, і членам їх сімей передбачених законодавством пільг, гарантій і компенсацій, забезпечення інших заходів соціального захисту зазначених осіб.

Воєнні заходи, що пов'язані з організацією оборони, передбачають:

– удосконалення структури, уточнення завдань і функцій Збройних Сил України, інших військових формувань;

– забезпечення їх необхідною чисельністю особового складу;

– розвиток, підготовку та підтримання на належному рівні боєздатності, бойової та мобілізаційної готовності до оборони держави;

– готовність та планування застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, а також їх застосування з метою оборони України.

Правові заходи в цій сфері пов'язані з розробленням та ухваленням законів, указів, розпоряджень Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та військового управління з питань оборони.

До інших заходів для організації оборони можна віднести окремі заходи підготовчого, забезпечувального характеру, що проводяться в різних сферах громадського життя в інтересах зміцнення обороноздатності, наприклад, **мобілізаційні заходи**, що пов'язані з організацією оборони. Вони містять:

– планування переведення органів державної влади, органів місцевого самоврядування й економіки країни на роботу в умовах воєнного часу;

– мобілізаційну підготовку органів державної влади, органів місцевого самоврядування й організації незалежно від форм власності, транспорту, комунікацій і населення країни;

– створення, зберігання та оновлення запасів мобілізаційного резерву;

– планування і здійснення заходів щодо цивільної і територіальної оборони;

– військовий облік військовозобов'язаних і призовників.

Крім того, до інших заходів мають належати:

– оперативне обладнання території країни з метою оборони;

– планування використання в інтересах оборони радіочастотного спектра;

– розвиток науки в інтересах оборони;

– забезпечення захисту відомостей, які становлять державну таємницю;

– організація підготовки громадян України до військової служби та ін.

Список використаних джерел:

1. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106.

2. Про Воєнну доктрину України : затв. Указом Президента України від 15 черв. 2004 р. № 648/2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/648/2004>.

3. Про загальний військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2232-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.

4. Положення про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців : Указ Президента України від 7 листопада 2001 р. № 1053/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1053/2001>.

5. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

6. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21 жовтня 1993 р. № 3543-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>.

7. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

8. Рекомендації науково-громадських слухань «Ефективність державного управління у системі забезпечення національної безпеки: проблеми та шляхи вирішення» від 26 березня 2008 р. / Центр воєнної політики та політики безпеки Укр. акад. наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cswppb.org.ua/p2007/index.html>.

В статтє изложєны результати системного исслєдования меропрятій організації оборони и предлжєна класифікація послєдних (мобілізація и мобілізаційна підготовка). Исслєдованы элементы, из котрых состоит організація оборони. Определєны причины, котрые оказывают отрицательное влїяние на состояние оборони в государстве, и предложєны пути их устранения.

Ключевые слова: оборона, організація оборони, меропрятія організації оборони, мобілізація, мобілізаційна підготовка, територіальна оборона, гражданская защита, класифікація.

The article presents the results of a systematic study of measures of defense and classification of the latter, such as mobilization and mobilization training, studied the elements that make up the organization of defense, outlined the causes that have a negative impact on the state of defense in the country and the ways to address them.

Key words: defense, defense organization, measures of defense, mobilization, mobilization training, territorial defense, civil protection classification.